

ترانه‌های تالشی برای

سنتور

(ویراست دوم)

www.ketab.ir

تألیف، گردآوری، نت‌نویسی، آوانگاری و تنظیم برای سنتور

مسعود محمدی

سرشناسه : محمدی، مسعود، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور : ترانه‌های تالشی برای سنتور / تألیف، گردآوری،
وضعیت ویراست : نتهنویسی، آوانگاری و تنظیم برای سنتور مسعود محمدی.
مشخصات نشر : تهران: جامعه‌نگر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : ۳۱۶ ص: مصور (رنگی)، عکس (رنگی) + پارتیسیون.
شابک : 978-622-306-027-4
وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
موضوع : موسیقی برای سنتور - پارتیسیون / Santur music-- Scores and parts
موضوع : موسیقی ایرانی - پارتیسیون / Music, Iranian -- Scores and parts
موضوع : ترانه‌های ایرانی - پارتیسیون / Songs, Iranian -- Scores and parts
ردمبندی کنگره : MT ۶۵۴
ردمبندی دیویی : ۷۸۹/۷۴
شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی : ۸۷۶۶۸۸۵

www.ketab.ir

ترانه‌های تالشی برای سنتور

- تألیف مسعود محمدی
- ناشر جامعه‌نگر
- ویراست دوم
- نوبت و سال چاپ اول / ۱۴۰۰
- شمارگان ۱۰۰ نسخه
- طراح جلد مهدی انوشیروانی
- بها ۲/۹۹۰/۰۰۰ ریال
- شابک ۹۷۸-۶۲۲-۳۰۶-۰۲۷-۴

© تمام امتیازات مادی و معنوی این اثر برای ناشر محفوظ است. این اثر، مشمول قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان می‌باشد. هیچ بخشی از آن به هیچ شکلی اعم از فتوکپی یا بازنویسی مطالب در هرگونه رسانه‌ای از جمله کتاب، لوح فشرده و مجلات، بدون اجازه‌ی کتبی ناشر قابل استفاده نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

کتاب‌فروشی‌های پزشکی سراسر کشور

- سمنان: ارسطو - نسیم
- سنندج: دانشمند
- شیراز: جمالی - نور دانش - مرکز کتاب دانشگاه علوم
- پزشکی شیراز
- قزوین: حکیم
- قم: فانوس اندیشه
- کرمان: پایپروس
- کرمانشاه: دانشمند
- گرگان: جلالی
- گناباد: کتابستان
- مشهد: مجد دانش - جهاد دانشگاهی
- همدان: دانشجو
- یزد: آرمان - شهر کتاب - فدک
- اردبیل: خیام
- ارومیه: شهر کتاب پزشکی
- اصفهان: پارسا - کیا
- اهواز: رشد - شرق
- ایلام: رشد
- بابل: علیزاده - اندیشه
- بروجرد: ولایت
- تبریز: شیرنگ
- تنکابن: میرچی
- خرم‌آباد: نشر و قلم
- رشت: دانشگاه آزاد بل طالشان
- مازندران: مژده
- ساری: دانشجو - امیرکبیر

جامعه‌نگر
ناشر برتر دانشگاهی سال ۱۳۹۱
ناشر برگزیده‌ی کشور سال ۱۳۹۲
ناشر شایسته‌ی تقدیر ۱۳۹۳
ناشر برگزیده‌ی حوزه‌ی جوانان سال ۱۳۹۳
ناشر برگزیده‌ی حوزه‌ی سلامت سال ۱۳۹۳
ناشر برگزیده‌ی کتاب سال دانشجویی ۱۳۹۴
ناشر برگزیده‌ی کتاب سال دانشجویی ۱۳۹۹

فروش اینترنتی:
www.jph.ir

دفتر مرکزی نشر جامعه‌نگر
تهران: خیابان انقلاب - مقابل درب اصلی دانشگاه تهران
خیابان فخر رازی - خیابان نظری غربی - شماره ۹۶
۶۶۴۹۳۷۱۶ - ۶۶۴۹۴۱۸۷ (۰۲۱)

ارتباط با ما

@jphir
jame-e-negar-publishing-house
jph.ir

فهرست مطالب

۸.....	نشانه‌های آوانگاری
۱۰.....	درباره مولف
۱۱.....	مجموعه حاضر از نگاه تعدادی از استادان موسیقی و چهره‌های فرهنگی قوم تالش
۲۳.....	مقدمه مولف
۳۰.....	درباره استاد سید «هادی حمیدی»
۳۴.....	شاعران آثار
۳۹.....	قدردانی

فصل اول: نگاهی اجمالی به تاریخ قوم تالش

۴۱.....	تالش در گذر زمان
۴۵.....	نگاهی به نقش تالش‌ها در شکل‌گیری امپراطوری کوروش کبیر
۴۹.....	شهرباران گمنام (آشنایی با سرداران قوم تالش در طول تاریخ)
۶۱.....	روند تاریخی تجزیه سرزمین تالش
۷۵.....	علت تغییر نام قوم «کادوس» به «تالش»
۷۸.....	زبان تالشی

۷۹.....	آشنایی با لباس تالشی مردانه.....
۸۲.....	آشنایی با لباس بانوان تالش جنوبی.....
۸۶.....	آشنایی با لباس بانوان تالش مرکزی.....

فصل دوم: آشنایی با ارکان موسیقی تالشی

۸۹.....	موسیقی تالشی در گذر زمان.....
۹۲.....	ساختار موسیقی تالشی.....
۱۰۲.....	تأثیر موسیقی تالشی بر اقوام همجوار (گیل ها و آذری ها).....
۱۱۰.....	سازهای موسیقی تالشی.....
۱۳۳.....	ارمغان جاودان «صبا».....
۱۳۹.....	درباره «لِدو».....
۱۴۱.....	حکایت «لِدو».....
۱۴۴.....	نکاتی درباره وسعت صدا و گستره صوتی انسان.....

فصل سوم: روش کوک سنتور برای اجرای ترانه های تالشی

۱۴۶.....	راهنمای واژه ها و علائم موسیقی.....
۱۴۷.....	کوک سنتور در دستگاه همایون (گام همایون لا).....
۱۴۸.....	کوک سنتور در دستگاه شور (گام شور لا).....
۱۴۹.....	کوک سنتور در دستگاه شور (گام شور سل).....
۱۵۰.....	روش کوک سنتور در دستگاه همایون (گام همایون لا) به کمک «تیونر» (دستگاه کوک).....
۱۵۱.....	روش کوک سنتور در دستگاه شور (گام شور لا) به کمک «تیونر» (دستگاه کوک).....
۱۵۲.....	روش کوک سنتور در دستگاه شور (گام شور سل) به کمک «تیونر» (دستگاه کوک).....

فصل چهارم: مجموعه آثار استاد سید هادی حمیدی

مجموعه «هفت آهنگ»

۱۵۷.....	کوکو جان.....
۱۶۱.....	کیجَه لَم.....
۱۶۶.....	بِهَارَه بَهَارَه.....
۱۷۲.....	آمان آمان (جان دِده جان).....
۱۷۷.....	قَرَمَکه (مَشْن مَشْن).....
۱۸۲.....	غوربَت.....
۱۸۷.....	ژَنه خاز.....

«تالش»^۱ نام قوم و سرزمینی جلگه‌ای - کوهستانی است، که مانند نگینی سبز در شمال ایران، در حاشیه غربی دریای کاسپین (خزر)^۲ و بخشی از این سرزمین نیز در جنوب جمهوری آذربایجان قرار دارد (بعد از جنگ‌های ایران و روس، در دوران حاکمیت فتحعلی شاه قاجار، و به موجب عهدنامه ننگین «ترکمنچای»، مناطقی از سرزمین تالش ایران جدا شد که امروزه بخشی از تالش شمالی محسوب می‌شود و در جنوب جمهوری آذربایجان قرار دارد). همچنین، «تالش» نام رشته کوه و شهرستانی در همین سرزمین است. رشته کوه تالش از «رودبار» تا «کورا» امتداد دارد و مرکز شهرستان تالش، شهر «هشتپر»^۳ است.

سرزمین قومی تالش میان در رود مهم سواحل جنوب غربی کاسپین، «سفید رود» و «کورا» قرار دارد و این منطقه به دلیل جغرافیای طبیعی، که از عمق ۲۹ متر زیر سطح آب‌های سرزمینی^۴ آغاز شده و به قله‌هایی نزدیک به ۴۰۰۰ متر می‌رسد، یکی از مناطق بکر ایران است که از هزاران سال پیش ویژگی‌های نژادی، زبانی، فرهنگی و آیینی را به ارمغان آورده است و به لحاظ جغرافیایی به سه بخش «تالش شمالی»، «تالش مرکزی» و «تالش جنوبی» تقسیم می‌شود.

۱. در تاریخ ۱۳۵۶/۱۲/۲۷ و به موجب مصوبه شماره ۱۱۵۶۰۲، نام «طوالش» به «تالش» تغییر کرد. در گذشته، سرزمین تالش به پنج بلوک تقسیم می‌شد شامل: «کرگانرود»، «اسالم»، «تالش‌لای»، «ماسال» و «شاندرمن» که به «خمسه طوالش» شهرت داشت، اما امروزه و از نظر کارشناسان جغرافیای شهری و متخصصان امر، به سه منطقه «تالش شمالی»، «تالش مرکزی» و «تالش جنوبی» تقسیم می‌شود.

۲. نام باستانی دریای خزر است.

۳. درباره وجه تسمیه «هشتپر» گفته می‌شود که این نام برگرفته از هشت دروازه یا درب گاه قصر سردار امجد بوده و واژه «بر» در زبان تالشی به معنای «در» است، اما آقای «زیبایی»، از سالخوردگان تالش و از عکاسان هنرمند و قدیمی درباره وجه تسمیه نام «هشتپر» می‌گوید: «شادروان شیرخان، دایی عمید السلطنه سردار امجد بود و در یک کیلومتری شمال غربی شهر کنونی هشتپر و در کنار رودخانه کرگانرود، عمارت فرنگی داشت که دارای هشت درب اصلی و در میان اهالی تالش زبان آن عهد، به «هشت‌بر» معروف بود. سال‌ها پیش در اثر بارندگی‌های مداوم، سیلی عظیم براه افتاد و بسیاری از خانه‌های اهالی، از جمله عمارت «هشت بر شیرخان» را نیز ویران کرد و با خود برد. این نام یادگار نام عمارت شیرخان است؛ در حالی که کاخ سردار امجد، هشت درب ندارد.

کاخ سردار امجد یکی از کاخ‌های باشکوه و مجلل یک قرن اخیر محسوب می‌شود که نقشه آن برگرفته از کاخ یکی از شاهزادگان گرجستانی بود و به دست معماری ارمنی در تالش ساخته شد. سردار امجد این کاخ را بنا نهاد و به قصر (اتاق سرا) معروف شد و همان کاخی است که مظفرالدین شاه در مسیر سفر دوم خود به فرنگ، ساعتی را در آن استراحت کرد. این کاخ در قیام انقلاب مشروطیت در تالش، توسط انقلابیون به آتش کشیده شد.» (عبدالکریم آقاجانی تالش، جستارهایی در تاریخ تالش، ۱۳۹۵ ص ۳۷)

۴. آب‌های سرزمینی به حاشیه‌ای از دریا که در مجاورت ساحل است، گفته می‌شود. این قسمت از دریا به همراه فضای بالا، بسترو زیربستر دریا، تحت حاکمیت کشور ساحلی قرار دارد. آب‌های سرزمینی تا ۱۲ مایل دریایی محاسبه می‌شود و هر مایل دریایی ۱۸۵۰ متر است.

تالش شمالی: از شمالی ترین منطقه تالش نشین جمهوری آذربایجان (شهرهای ماساللی، لثریک، لنکران و جلیل آباد) تا «آستارا»، «لوندویل»، «جوکندان»، «حویق»، «لیسار» و «هشتپر» امتداد دارد.

تالش مرکزی: از منطقه «تول»، «اسالم»، «پره سر»، «پونل» و «رضوانشهر» تا «خوشابر» امتداد دارد.

تالش جنوبی: از «شاندرومن» و «ماسال» تا «ماسوله»، «گشت»، «شفت» و بخش هایی از «رودبار» امتداد دارد.

جغرافیای سرسبز و غنی سرزمینی که از گذشته تاکنون «تالش» نامیده می شود؛ موجب شده است که این منطقه از گذشته های بسیار دور برای زندگی، همزیستی و مدنیت مورد توجه قرار گیرد و ارمغان این قدمت و مدنیت، درخت تنومندی از فرهنگ، هنر و موسیقی است، که آیین ها و مهارت های گوناگون بشری را فراهم آورده است و با توجه به تأثیری که گذشته و تاریخ یک قوم بر فرهنگ، هنر و موسیقی آن قوم دارد؛ بنابراین نگارنده با نگاهی گذرا به موضوعاتی مانند: «تاریخ تالش»، «زبان تالشی» و «لباس تالشی»، به موضوع اصلی مجموعه پیش رو، «موسیقی قوم تالش» می پردازد.

موسیقی تالشی شامل طیف وسیعی از «آواها»، «ترانه ها» و «نغمه های بی کلام» است که تاکنون، چنان که باید به آن پرداخته نشده و برنسل کنونی واجب است، که اینک با توجه به هجوم روزافزون فرهنگ های بیگانه از طریق رسانه های ارتباطی و تاثیر غیر قابل انکار آن بر خرده فرهنگ ها، در جهت مکتوب کردن موسیقی قوم تالش گامی اساسی بردارد؛ تا آیندگان تالش زبان، گذشته فرهنگی خود را بهتر بشناسند و ما را به غفلت در پاسداری از میراث نیاکان مان متهم نکنند.

نگارنده، با توجه به گستردگی جغرافیایی سرزمین تالش و تنوع گویش های زبان تالشی که بر خلق ترانه های تالشی سخت اثرگذار است، تمرکز پژوهش خود را در این مجموعه بر ترانه هایی قرار داده است که برای تمام مردم سرزمین تالش، با صرف نظر از تنوع گویشی، آشناست.

نکته قابل تأمل در سرزمین تالش، تنوع گویش مردم این منطقه است؛ به گونه ای که گویش باشندگان هر قسمتی از این سرزمین، ویژگی های خاص خود را دارد و این تفاوت ها در متن ترانه ها و آوازهای تالشی آشکارا قابل مشاهده است؛ بنابراین واژه شناسی گویش ها در متن ترانه ها و ترجمه آنها به زبان فارسی، مقوله مهم و لازمی است که انجام آن موجب می شود، فاصله تاریخی نسل گذشته و آینده کمتر گردد و فضای فرهنگی و عاطفی حاکم بر موسیقی قوم تالش آسان تر درک شود.

عده ای اعتقاد دارند که موسیقی تالشی قابل ثبت نویسی نیست و باید سینه به سینه به آیندگان منتقل شود. در پاسخ به این دسته از افراد باید گفت: مشکل انتقال سینه به سینه این است که محتوای اصلی «ترانه ها» و «آواها»، از حوادث روزگار مصون نخواهند ماند و راویان آنها نیز بر اثر مشکلاتی که در زندگی برایشان پیش می آید، از قدرت یادآوری لازم برخوردار نخواهند بود و با گذر زمان دخل و تصرف هایی در گنجینه موسیقی قومی راه خواهد یافت که محتوای اصلی آن را مخدوش می کند و این امر پسندیده نیست.

ایرادی که بزرگان موسیقی کشورمان به روش «سینه به سینه» وارد می دانند این است، که «راویان»، در گذر زمان در محتوای اصلی آن تغییراتی ایجاد خواهند کرد.

بنابراین با انجام این کار، موسیقی ما مجموعه‌ای از اعمال سلیقه‌های شخصی خواهد بود و همین ضرورت بود که استاد «علینقی وزیری» را برانگیخت؛ تا در جهت آشنایی ایرانیان با «علم موسیقی» و برای مکتوب کردن موسیقی ایرانی بکوشد و هنرمندان کشورمان از مزایای موسیقی علمی بهره‌مند گردند.

مکتوب کردن و نُت نویسی تمام ترانه‌ها و آوازهای تالشی مستلزم تلاشی چندین ساله و در قالب چند کار گروه تخصصی همراه با امکانات مالی برای پژوهش است. بنابراین، چنانچه فردی (از جمله نگارنده) تصور کند که به تنهایی می‌تواند تمام موسیقی سرزمین تالش را گردآوری و مکتوب کند، بدون تردید، در اشتباه است.

نگارنده باور دارد، که تمام ظرایف نهفته در ترانه‌ها و آوازهای دل‌انگیز تالشی، قابل نُت نویسی نیست و با هیچ سازی نمی‌توان تمام آن ظرایف را اجرا کرد و باید گفت که انتقاد دلسوزان و آگاهان قوم تالش در این مورد کاملاً منطقی و صحیح است، اما در کنار این مسایل باید یادآوری کرد، تنها کاری که می‌توان برای پاسداری از این میراث کهن انجام داد این است که محتوای اصلی ترانه‌ها و آوازهای تالشی را با «نُت نویسی» مکتوب کنیم؛ تا هر نوازنده‌ای به اندازه استعداد موسیقایی خود و با بهره‌گیری از گستره صوتی سازی که می‌نوازد، و نیز با بهره‌گیری از تکنیک‌های نوازندگی شخصی و به کمک «نت»، بتواند اجرای قابل قبولی در هریک از آنها داشته باشد.

از عنوان این مجموعه پیداست، که ترانه‌های تالشی گردآوری شده، برای ساز «سنتور» تنظیم شده است و شامل تعدادی از ترانه‌های «فلکلور» و «بازسرایی شده» و همچنین شامل ترانه‌هایی است که شاعران معاصر تالش سروده‌اند و سید هادی حمیدی آنها را اجرا نموده است.

نگارنده اذعان دارد، که در حد توان و با استفاده از نظرات استادان و پژوهشگران علاقه‌مند به فرهنگ، ادبیات و موسیقی قوم تالش، توانسته است بخش مهمی از موسیقی قوم تالش را گردآوری و مکتوب کند. مجموعه «ترانه‌های تالشی برای سنتور» در چند مجلد به علاقه‌مندان موسیقی تالشی ارائه خواهد شد.

جلد اول، این مجموعه است که آثار استاد سید هادی حمیدی را در بر می‌گیرد و به طور مشخص شامل تمام آثار ریتمیک او در مجموعه‌های: «هفت آهنگ»، «وَنگاوَنگ» و «سیبازِیَحون» است.

سایر مجلدها شامل نت نویسی آثار استادان: «قسمت خانی»، «ناصرزهرابی»، بانو «روح انگیز میرزایی»، «سهراب ظهیری»، «رحیم قاسمی»، «رحیم نیکمرام ماسوله» و دیگر خوانندگان قوم تالش است.

لازم به ذکر است، که تنها منبع مکتوب درباره متن ترانه‌ها و آوازهای تالشی (آثار سید هادی حمیدی)، ویژه‌نامه «شاندرمن ۶» بود که مرا به مقصود رساند. اگرچه خاستگاه ترانه‌ها و مسایل تاریخی و فرهنگی پیرامون هریک از آنها بیان نشده است، اما این ویژه‌نامه با توجه به منابع بسیار محدود، منبع مهم و دقیق تری بشمار می‌رود. همچنین علاوه بر آن، از راهنمایی‌های سید هادی حمیدی و شاعران ارجمندی که خالق آثار ایشان بوده‌اند، در مورد متن صحیح ترانه‌ها و آوازا بهره گرفتیم.

مجموعه ترانه‌های تالشی (کتاب حاضر)، اولین اثر مکتوب آموزشی - پژوهشی درباره بخش مهمی از موسیقی قوم تالش، با تمرکز بر آثار سید هادی حمیدی است، که برای ساز «سنتور» تنظیم شده است. نگارنده در این کتاب تلاش کرده، علاوه بر نُت نویسی، متن تمام ترانه‌ها را نیز با دقت آوانگاری کند؛ تا علاقه‌مندان به موسیقی تالشی به کمک آوانگاری و ترجمه فارسی با ترانه‌های تالشی ارتباط برقرار کنند.